

הצו

איוב א.

(1) שָׁטָן . נִלְתַּחַת קְרִיאתוֹ יִשְׁטֵן . מִשׁוֹט בָּאָרֶץ . וְהִיָּה כַּעֲשֵׂן מִרְגַל הַמִּשׁוֹטָט
בָּאָרֶץ לְהַגִּיד לְאֵל מַה שֵׁשׁ בַּה מֵן הָרַע . וְהִנֵּה בְהִכְרַח הִיָּה הוּא בְמַחֲשַׁבְתּוֹ
בְּנֵי אָדָם כְּאִיִּב וְשׁוֹטָן לְהַס . לְפִיכֵךְ חִזְרוּ לְקִרְוֹתוֹ שֵׁטֵן בְּסִיָּן . וְהִנֵּה הַשֵּׁטֵן הִיָּה
מִלֶּאֶךְ הַמִּשׁוֹטָט בָּאָרֶץ . אֲבָל שָׂאֵר הַמַּלְאָכִים לֹא הִיוּ מִשׁוֹטָטִים בָּאָרֶץ . אֲלֵא
בְּאִים בְּשִׁלְיֹת הָאֵל לַעֲשׂוֹת מַה שִׁיָּוֹס . וְאִחִ"כ חֹזְרִים לְמִרוֹס :
(כֹּח) וְעִרּוֹם אֲשׁוּב שׁוּמָה . אֵל בֶּטֶן אֲמִי . אֲלֵא שִׁבְטֵן אֲמִי הַאֲמֹר לַמַּעֲלָה
הוּא כַּמִּשְׁמֵטוֹ : וְכֹאֵן הוּא מַעַל אֵל הַאֲדָמָה וְהַקֶּבֶר ; וְזֶה דֶרֶךְ לַחַוֹת שְׁנוֹר
בְּסִירֵי הַקֶּדֶם :

ב.

(2) אִי מוֹה תְּבֵא . רֶאֱבִ"ע . דְּבַרָּה תּוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם :

ג.

(1) יֵאבֵד יוֹם . נִלְ שְׁאֵין הַכוּוּנָה עַל הַיּוֹם שְׁנוֹלֵד בּוֹ מִמֶּשׁ . כִּי הוּא כִּבְר
חֶלֶף . אֲלֵא (כְּמוֹ שְׁפִירֶשׁ רֶש"י עַל פֶּסוּק הַיּוֹם הַהוּא יְהִי חֶשֶׁךְ) הַכוּוּנָה
כְּשִׁינִיעַ אֹתוֹ הַיּוֹם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה . כִּי הִיָּה דֶרֶכְסָ לְחֹגֵג בְּיוֹם לְדַחַס וּלְעֲשׂוֹת
זָכַר לְכָל מַאֲרֻעַ עוֹב . וְכֵן הִיוּ מִתְאַבְּלִים בְּכָל יוֹם שְׁאִירְעוּ בּוֹ מַאֲרֻעוֹת רַעוֹת .
וְהִנֵּה הוּא אֹמֵר כִּי הַיּוֹם שְׁנוֹלֵד בּוֹ אִינְנוּ יוֹם עוֹב אֲלֵא יוֹם רַע . וְרִאֲוִי שִׁיָּהִיָּה
יוֹם חֶשֶׁךְ וְלֹא אֹרֶךְ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה : כִּי הוּא יוֹם מוֹכֵן לְפֹרְעָנוֹת . וְיֵשׁ רִאֲיִיָּה
בְּרוּרָה לְפִירוֹשׁ זֶה . כִּי אֲמַר יַחֲשֹׁבוּ וְגו' יִקּוּ לְאֹרֶךְ וְגו' כִּי לֹא סָגַר דְּלַתִּי בְּטִיָּי .
הוּא מִתְאַוֶּה שִׁיָּהִיָּה הַיּוֹם הַהוּא נִעֲנֶשׁ עַל שֶׁלֹּא סָגַר דְּלַתִּי בִּטְנֵן אֲמִי . אִ"כ הַיּוֹם
שֶׁהוּא מִתְלַל אִינְנוּ יוֹם שְׁעֵבֵר . כְּרֶאֱבִ"ע וְרִאֲז' . אֲבָל הוּא יוֹם נִמְלֵא עַדִּיין בְּאֹפֶן
שִׁיֻּכַל לְקַבֵּל עֲנָשׁוֹ : הַדּוֹרָה . עֲנִינוּ נוֹלֵד . וְהוּא הַפַּעַל מֵן יִרְהֵ . שְׁעִינוּ הַשְּׁלֵכָה
בְּכַח . וְכֵן הַנוֹלֵד הוּא מוֹשֶׁלֶךְ בְּכַח הַטֵּבַע מִבִּטְנֵן אֲמִי :
(2) מִדְּוַע קְדַמוֹנִי . מִלְשׁוֹן בְּמַה אֶקְדֵּם ה' :
(3) אִו כְּנַפֵּד טַמּוֹן . שְׁטוּמְנִים וְקוֹבְרִים . אֹתוֹ בְּלֹא כְבוֹד : כְּעוֹדְלִים לֹא
רָאוּ אֹרֶךְ . שֶׁלֹּא נִהְנוּ מֵן הָעוֹלָם הַזֶּה . כְּטַעַס וְלֹא יִרְאֶה כִּי יֵבֵא עוֹב :
(4) לְגַבֵּר אֲשֶׁר דְּרַכּוּ נִסְתַּרְרָה . הַסִּיר מַעֲלִיו הַשְּׁנַחְתּוֹ :

איוב ד ה

הצה

ד.

- (ב) הנסה דבר אריך. מלשון אשר לא נסתה כף רגלה. ופירושו למטה כי עתה תבא אליך ותלח:
- (י) שאגת אריה וקור שחר. מקרא קצר. שאגת אריה וקול שחל לא תעמוד לנח: ושני בפירים נתעו. נתעו כמו נחזו. כמו מלחמות כפירים נתוך ה':
- (יב) יגב. כמו (ש"ב י"ט ד') ויתגב העם ביום ההוא לבוא העיר כאשר יתגב העם הנכלמים:
- (יז) האנוש מאלוה. כטעם והייתם נקיים מ'ה' ומישראל (במדבר ל"ב כ"ב). המעט מכס (במדבר י"ו ט'). כי לא דבר רק הוא מכס (דברים ל"ב ת"ה):
- (כא) יתרם. הנכון יתדם. כמו כל יסע יתדותיו ללח:

ה.

- (ח) קרא נא. מאחר שלא ידק אנוש כלפי האל חפילו תאמר שאתה צדיק לא ימוש האל לזעקתך. ואף לא המלאכים. כי כלם יודעים כי שוא צדקת אנוש. ושהאדם מקבל תמיד מיד האל כגמול מעשהו בצדק ובמשפט. כי אמנם אויל ופתי הוא מי שכועס בראותו הללחת הרשעים. כי לא ידע כי לבסוף ישמדו עדי עד:
- (ג) ואקוב. מיד פללתי כי ודאי יהיה נוסו ארורי. ואינו לשון קללה אלא ל' נבואה. כמו מה חקב לא קבה אל:
- (ה) אשר קצירו רעב יאכל. למה ירחקו בניו מיסע. מפני שהוא (אביהם) היה אוכל קצירו של רעב (על דרך בנו בעור). והיה לוקח קצירו ולחמו של עני חפילו נתוך האנים שהם הסלים שנותנים בהם הלחם. (לחם בערבי ובל' תלמוד כמו טחא בעברי. וכן באיטלקי Zana). וגם היה שואף חילם בלמים ופחיס כלו' במרמות ותוך. ע' למטה י"ח ט':
- (ו) כי לא יצא מעפר און. אלא הכל בדין ומשפט מאת האלהים:
- (ז) כי אדם. הן ידעתי שההמון אומרים כי אדם לעמל ילד: ושהוא מעומד בטבעו אל הרעות (כמו שהעופות בטבעם מעופפים) ואין דין ואין דיון; אולם אני אדרוש אל אל:
- (ח) אשים דברתי. כמו גול על ה' דרכך. דברה לשון ההנאה. כהג מרגומו דבר. ודברתי כמו דרכי. הם אומרים "עולם כמנהגו נוהג". אבל אני פונה מחשבותי אל אל. וידעתי כי הכל בהשגחתו:
- (כג) אבני השרדה. על דרך פן חנוף באבן רגלך:
- (כד) ולא תחטא כמו קולע באבן אל השערה ולא יחטיא (שופטים כ' ט"ז).

הצטט

איוב ה ו ז

הטעם *senza fallire il colpo* לא יחטיא קליעתו . וכן כאן לא חטטא לא תהיה תוחלתך נכזבת ותמלא כל דבר על מקומו בשלוש :
(כה) בברכה . לשון לחות : כמעט ולא גם לחה (רמב"ן) :

. 7

- (ג) לען . כפי' רש"י וע' גי' שרש לעה :
(ה) הינהק פרא . עיין רש"י :
(ו) חיאבל תפל בלי מרח . כך אין טעם בדברי חברי :
(ז) ברזי . עיין זיבה . כמו נדת דותה . ע' רש"י . והכוונה הלחם שהיה בפי יזוב ממנו ריר מאוס כדברים המאוסים אשר לפניס מאנה נפשי לנגוע . וזה מפני החלייס שהיו לו גם בפיו :
(י) ורתוי עוד נחמתיו . דבק למעלה : ואסדרה וגו' . ובהיותי סולד בחיל וחלילה איך לא יתמול האל עלי . אחרי שלפניס כושל יקומון מלי ולא הייתי מבחר תחת לשוני אמרי קדוש . והייתי מוכיח חטאים :
(יא) ומה קצי . כמו הודיעני ה' קלי . כמה היא מרת ימי . כמה אוכל לחיות . באופן שאוכל לקוות עוד שיהפוך ה' לי הקללה לברכה : בי אאריך נפשי . נמשון נפשו נחליס תלהט . והטעם שאוכל להיות ארך אפיס ולהמתין עד יעבור זעם :
(יג) האם אין עזרתי בי . הוא כמתקן דברי עצמו . אחר שאמר אס כח אבניס כחי אומר עתה . באמת גדול כחי . כי יש בי תושיה . ומעתה . וכי מפני שאחי ורעי בגדו בי אין עזרתי בי בקרבי ובנפשי ? וכי תושיה נדחה ממני ? וכי אין עזרה למס (לאיש הנדכה ונמס מרוב צרותיו) אשר בגדו בו אחיו . ומרעהו יעוזב חסד ויראת שרי :
(יד) ילפתו . האורחות שהן השיירות מתלפתות ונעקשות בדרכן . אחרי שלא ימלאו מיס בנחליס . נמשך להם שיהיה דרכם עקס ונפתל . כי הוא מוליך אותן לאבדון . ז"ל ילפתו ארחות דרכם . ארחות בטעם מפסיק . ושיעורו . האורחות . ילפתו דרכם . והוא על דרך כובלת עלה . ילפתו מצד דרכם :
(כה) מרה נמרצו . ז"ל מרץ כמו מרט . מעיין מרצ' מרצ מרועה . והטעם דבר חד הנכנס בנפש . בין לטובה כמו כאן . ובין לרעה . כמו קללה נמרצת . וחבל נמרץ (מיכה ב' י) . או מה ימריך (למטה י"ו ג') :

. 7

- (טז) חדל ממני כי הבל ימי . על דרך השע ממני ואבליגה בטרם אלך ואיני (סוף מזמור ל"ט) :

איוב ה ט

ה.

(ו) גות צדקך. תחת אשר חטאו לה' נזה לך ומקוה אבותיהם ה' (ירמיה ג' ז') ה' נמשל לנוה לך שהלאן נשמרות זו היטב. והוא מקום מוללח ומבורך; הלך הוא הללחת החברה. על כן לפעמים קראו להללחה לך. וע' ירמיה ל"א כ"ג. רש"י :

ט.

(ג) לא יעננו. לא יוכל האדם למצוא תשובה לאחת מאלף טענות שטעון עליו האל (ספורנו וראו'): :

(ה) המעתיק הרים. זה היה לפעמים על ידי הרעש. עיין Colletta ספר שני סימן כ"ז :

(ס) ודורך עד במתי ים. לא נמצא במתי ים בכל התנ"ך. ובמקרא גדולה שנת רפ"ה ודורך על במתי עב. ובשאר מקראות גדולות כתוב בגליון. ובספר מונה כחוב במתי עב. וכן נראה נכון. כי לפני ואחריו מדבר בשמים. וכן בישיה י"ד ט"ו אעלה על במתי עב אדמה לעליון. הרי שהאל הוא על במתי עב :

(יב) הן יחתף. הוא עושה מעשיו בהרף עין. לשון כחתף תארוז (משלי כ"ג כ"ח). עיין אהב גר עמוד 109 :

(יג) עזרי רהב. הבאים לעזור לרשעים שהוא מעניש :

(יד) אבחרה. אבחר. בחר-בחר :

(יט) מי יועידני. הראוי יועידנו. וכן הוא בתרגום יוני וסורי. ועינו מי יקבע לו זמן לבא למשפט. וכדי שלא לשלוח יד תרגמתי ואם למשפט הנה יאמר מי יועידני : אם לבח אמיץ הנה. הטעמים מדביקים אמיץ לאם כח. וכן נכון. והכוונה אסלכח גדול. הנה. כבר זה ידוע. וכבר הגדתי למעלה עולם נבחרתו. (אהוד) :

(כא) תם אני. אני לדיק חמים. ואע"פ כן איני מכיר את עצמי. כי אני מולא עצמי מדוכה ביסורין כאלו אני רשע. עד שאצטרך למאוס בהי' :

(כג) לבסרת. בתרגומו כד מתמסמסין זכאין : אם שוש. פירש"י לשונו של שטן; ביד רשע. כלפי שטן. ולפי זה פני שופטיה הכוונה על האלהים. ולפי זה המכוון במ' איוב הוא ללמד כי השטן הוא תחת יד האל :

(כז) אעזבה פני. מלשון עזוב מעוזב עמו. ענין פריקת משא. אפרוק מעל פני משא לערי : ואבדריגה. אעשה פנים זהובות :

(כח) יירתי. אם אחזק ולא אתרעס נגד ה'. ולא אבא עמו במשפט. לא חסור מעלי יראת היסורים. כי ידעתי שלא חנקני :

(כט) אנכי ארשע; על כל פנים תרשיעני ותייסרני. א"כ למה הבל אינני לסבול בלא תרעומת :

ראיוב טו י יא יב יג

(לא) אז בשוחות . אפילו אני אטהר את עצמי בכל יכלתי . אתה חטבלני
בבית הקברות . ואהיה עמא עד שאפילו שלמותי יתעבוני . וכל זה
(כדברי אהוד) הוא משל . והכוונה אף אם אהיה נקי אתה תרשיעני (כמו
שאמר אנכי חרש) והטבילה בשחת היא להביא עומאה . וכן נראה דעת רש"י :
(לב) לא יש . בתרגום יוני וסורי לו יש :

ר .

(א) נקמה . נפעל מן קטט . מן ונקטתם . והוא כמו קוף :
(ד ה ו) העיני . הכימי . כי תבקש . הכל על דרך מה אנוש כי תגדלנו
(למעלה ז' י"ז) :
(ז) כי לא ארשע . כמו והוא ישקיט ומי ירשיע (איוב ל"ד כ"ט) :
(ח) תשובכני . מענין שכת בעדו . ויסך בדלתים יש לשון סייג . העלמות
והנידים שומרים הלכ הריאה והמוח אשר בהם עיקר החיות :
(י) ויגאה : ראשי שאמר למעלה לא אשא ראשי :
(כ) וחדל . ושית . לפי הכתיב הפך הדבור מנכח האל ואמר לנסתר יחדל
ישח ממני :

יא

(ד) ובר הייתי בעיניך . אתה אומר אך לקחי ובר הייתי . אבל אין זה
אלא בעיניך :
(ח) וחפרת . תחפור באר . ולא תירא שיגלו אותה ממך או יריבו עליה
(תלמידי מוהר"ר אברהם חי ריב"ו) :

יב

(ה) עשותות . שם דבר מענין שמו עשתו (ירמיה ה' כ"ח) . וענינו שומן .
עשר והלחה . עשותות השאק . שומן האיש המלליח ושלנו . כלומר האיש
השמן ושאק יש לו לפיד הבז נכון למועדי רגל . אותו לפיד" בזו אשר לאיש
השאק הוא מזומן לכל מי שתמטר רגלו ויפול בצרות . כטעם הלעג השאקניס
הבזו לנאויס . אחר שאמר שחוק לרעהו אהיה אמר כי כן דרך השאקניס לבז
וללעוג על המדוכאים . ובו שלהם הוא לפיד אש המכאיב ושורף כל אשר
יפול עליו :

יג

(ד) מפלי שקר . תפל בל' ערבי רקק . וכן טפלו עלי שקר זדים . רקקו

עלי דברי שקר . כמו שהרוק יולא מן הפה . והרוק אין בו טעם .
 כן קראו להולאת דברים שאין בהם טעם . רמיקה :

(יב) **עד מה אשא** . אחר שאמר ואדברה אני ויעבור עלי מה . חזר בו
 ואמר למה אסכן עצמי להטיח דברים כלפי מעלה פן יהיה עלי קלף
 יותר ויותר : **אשא בשרי בשוני** . כמו נפשי אשים בכפי . מליצה מורה סכנה
 גדולה . כאלו אדם נושא גופו בין שניו (ככלב הנושא בפיו צמר שגב) שבקל
 חוטפים אותו מפיו . וכאלו ישים נפשו בתוך כפו . שבקל תלקח מידו . אחר
 כן הוא חוזר בו שנית ואמר הן יקטלני לא איהל . כמו שאמר למעלה (ו' י"א)
 מה כחי כי איהל . הנה הוא הורג אותי ואין לי עוד תקוה (וכן למטה י"ד
 י"ד כל ימי צבאי איהל) ח"כ אדברה ולא אירא . ולפחות (אף אם לא אטיח
 דברים נגדו) אף דרכי אל פניו אוכיח ואבאר צדקתי . ובדבר הזה גם הוא
 עצמו יהיה לי ליטועה כי ה' אוהב צדיקים ולפניו חנף לא יבא . או יהיה על
 מה אשא וגו' תשובה שאיוב נותן בפי חבריו . כלומר ואם תאמרו מה לי לסכן
 עצמי (כמו שאמר ויעבור עלי מה) ומה אועיל אם אטיח דברים נגד האל ?
 לזה הוא משיב הן יקטלני וגו' (נתחל הלוי) :

(יג) **עד שרשי רגלי תתחקה** . אתה שומר כל אורחותי לרקדקעני כחוט
 השערה . ואתה הולך אחרי בכל מקום שאלך . ואתה מתחקה . אתה
 נותן רגלך ומניח דפוס רגלך על שרשי רגלי . על כל מקום ששם דפוס רגלי :
שרשי . דפוס הפסיעות :

יד

- (1) **שעה מעליו** . כמו למעלה " כי הלא מעט ימי וחלף ואף כאן ראוי
 להיות וחלף :
- (2) **ויחרש** . ויגוע (אהוד) :
- (3) **ותמפל עד עוני** . זה מענין טפול בל"ח . שענינו טיחה . ועעמו כמו
 חמוס בצרור פשעי . אתה נותן על עוני טיח וכיוצא בו דרך חמוס :

טו

- (ד) **ותגרע** . בשלטה מקומות בס' זה (כאן ולמטה פסוק ח' ול"ו כ"ז)
 ל"ל שרש גרע זענין גר ונגר ענין הגרה והזלה . וקרובין לזה דברי רש"י :
- (ה) **ראשון אדם** . ראשון שצאדם . קודם לכל אדם . כמו וכסיל אדם
 בזה חמו . ואביוני אדם . זפריץ חיות : חולדת . כמו הן בעון חוללתי :
- (ו) **ותגרע אליך חכמה** . כאן גם ר' אהרן וואלפואהן וגם הכורס מפרשים
 ענין מילה :

(יא) תנחומות אל. כוונת אליפז על דבריו בסומן ד' וה' ואלי דבר יגב וכו' האנוש מאלה ירדק וכו' (כמו שהוא אומר כאן מה אנוש - כי יבנה וכו' וכו') וסוף הענין נחמה. הגה אשרי אנוש יוכיחו אלוה וכו' כי הוא יכאיב ויחבש וכו' וכו' (ראז'): : ודבר לאמ עמד. לאט הוא פעל עבר מן לאט. אך הפעל הזה נגזר ממלת לאט שהיא משרש חטט. וענינה בנחת. כמו ואני אתנהלה לאטי. והכוונה מה שהאל הודיעך בנחת על ידי. אך בלאט הוא משרש לוט :

(יב) מזה יקחך לבך. לשון ולוקח נפשות חכם. הנהגתו ברב לקחה. כלומר מהיסיחך לבך : ומה ירזמון עיניך. פירושו - לשון רמזיה. אך איוב היה מדבר דבריו בפירוש ולא היה רומז בעניו. וכמו שמפרש מיר כי משיב אל אל רוקח והולאת מפוך מלין. לפיכך נראה לי שהז"ן טעות סופרים. וז"ל ירזמון לשון עינים רמות. ולא רמו עיני. והמקראות שאחר זה מוכיחים שכוונת אליפז להוכיח איוב על רוס לבבו :

(טז) שותה במים. כענין וחבא כמים בקרבו (תהלים קט) והכוונה שהוא מלא עולה :

(יט) דהם לברם וכו'. הרי זה מאמר מוסגר. אחר שהזכיר החכמים. אמר. הם היו דיקים ולהם לבדם יזן לשכון בארצם לבטח. ואח"כ מתחיל מה הגידו החכמים. והוא כל ימי רשע וכו' וכו' כלומר שאין הללחת הרשעים מתקיימת :

(כד) במלך. עיין ישעיה כ"ט ג' :

(כו) ירוין אדיו בצואר. הרשע שונא ה' היה (כביכול) רץ אליו בצואר זקוף להלחם בו : בעבי גבי מגניו. משל לקוח מאשי המלחמה. שלוקחים בידם מגן שנבו עב. שלא יעברו בו החיים :

(כז) פימה. לשון פום תרגום פה. ומזה הפעירה פיס (שמואל א' י"ג כ"א). והנה רבו השומן גורם לבשר שיתכפל ויעשה כמין שפחים. והנה הוא כעין פה :

(כח) וישבון. בימי הללחתו. כטעם (ג' י"ד) עם מלכים ויועלי ארץ הבונים חרבות למו :

(כט) לא יעשר. עוד אחרי נפלו : מגדם. עיין ישעיה ל"ג א'. והנכון בעיני שז"ל מנגס. כטעם שלחו מגל כי בשל קציר. חילו ונכסיו לא יבשילו ולא יגיעו לשיוכל - המגל לנטות לארץ לכרות אותם. וכמו שאומר למטה בלא יומו תמלא. יחמם כגפן בסרו וכו' :

(לא) אל יאמן וכו'. לפי קריאתנו פירושו אל יאמן בשוא ועול אשר תעה אחריו כי שוא והבל תהיה תמורתו ; אך כ"ל שהנכון פשו (פשוא כמו בשוא גליו) גשמה אל יאמן חס יגבה ויתנשא נטעה של יונקתו המכרת. כי שוא תהיה תמורתו של הנטע שהוא כי בלא יומו תמלא וכו' :

(לב) תמלא. חיבש לשון קש יבש מלא (נחום א' י') :

טז .

- (ג) ימריצך . עיין למעלה ו' כ"ה :
- (ה) יחשוך . הטעם יחשוך כאבנס :
- (ו) אם אדברה . לו יש נפשכס תחת נפשי הייתי יכול לדבר ולשתוק כרלוגי שהרי אם אדבר ודברי יקלו כאבנס הנה לא כאבי הוא אשר יקל אלא כאבנס ואם אהדל מה אפסיד ? והמפרשים כלם פירשו כאלו איוב מדבר עתה על ענינו לפי האמת כלומר עתה שאני נגוע אם אדבר לא יקל כאבי וגם אם אהדל לדבר לא ילך ממני שום חלק מהכאב . אך כ"ל כי מלות אך עתה שבפסוק הסמוך מוכיחות כי עד כאן לא היה דברו לפי האמת אלא לפי הדמיון לו יש נפשכס תחת נפשי :
- (ז) בר עדרתי . כמו למעלה כי עדת חקך גלמוד ואש חכלה אהלי שחר הכוונה על ציתו של אדם ועבדיו וקניניו :
- (ח) ותקמטני . זה הוא מה שהלאני וגדול מנשוא כי אחת השמות כל ערתי וזה שקמטת אותי עד עלי וכחישותי יקום ויענה נדתי . כלומר מכאובי ולרוחי הם (לדעת חברי) עדיס על רוע דרכי . זה מה שלא אוכל לסבול . —
- (ט) אפו טרף . באפו . כמו טורף נפשו באפו : טרף . צרי הנזכר אח"כ והוא אליפו וכל אחד מחבריו :
- (י) בחרפה הבו לחיי . ע"ד יתן למכהו לחי ישבע בחרפה :
- (יא) ירשני . כ"ל משרש רטה שממנו בלי חכמים רטיה והוא לשון שטיחה ורקיע כטעם בטיט חולות אדקס ארקעס ומלות ויפרפרני ויפפלני שאחר זה טויע לפירושי :
- (יב) ועלדתי . עיין הכנסה כהוראת שרש עלל בארמית . קרני דרך משל לקוח מן הבהמות והכוונה ראשי וכבודי :
- (יג) ותפלתני זכה . אחר שאין ממס בכפי אם אני מתפלל . תפלתי טהורה :
- (יד) אל תבסי דמי . כי הדס המנולה נראה כצועק נקמה על השופכו ועיין ישעיה כ"ו כ"א . —
- (יז) כי שנות מספר וגו' . כמו למע' ו' י"א זכרון המיתה מחזק את לבו לומר טענותיו בלי מורא . —

יז .

- (א) שימה נא . מדבר עם האל : ערבני עמך . כדי שאוכל לריב עמך בלא מורא : מי הוא . מי הוא החוקע כמו לכפי דרך שבועה וערבון :
- (ב) כי לבם . חברי אלה לבס מכוסה ואין להם שכל וכל דבריהם דברי שוא . לפיכך לא תחרומם (אחת האל) על ידיהם . וכל מה שילינו

בדרך לא יהיה לך לכבוד : לא תרומם . כל תרומם . ע"ד עתה ארומם
 עתה אנשא (ישעיה ל"ז י') :

(1) והציגני . ואיש נבל כזה . הוא מחרף אותי ונותן אותי למשל ולשנינה :
 ותפת . וזה מכעים אותי כל כך עד שתבער אש בקרבי . ואני בפנימייתי
 כתפת שהוא מקוס שריפת הבנים למוך : לפנים . כמו לפנים כמו (מ"א ו'
 כ"ט) מלפנים ולחילון .

(2) ויאחו . אעפ"י שבראותו איש נבל מנדף איש נקי היה אפשר
 שירפה מדרכו הטובה . אל נא יחוס לכל זה . אבל יתחזק בלרקתו . כי
 אמתם האנשים האלה אין בהם חכם . ואין ראוי לחוש לדבריהם :

(3) מורשי לבבי . נתקו ונשברו מחשבותי החביבות לי . שהיו כמו ירושת
 לבי וחלק נחלתו כלומר מה שהייתי מקוה להמשך ימי בטוב ובנעימים
 (ראו' וגי') :

(3) לידה . זמותי מורשי לבבי היו נותנים לילה ליום כי לילה מזומן לי .
 ומחשבותי היו מקוות שיבואני יום וכן בזמן שהחשך קרוב לבא היו אומרות
 לי שהאור קרוב (תלמידי דח"א) : מפני חשך . כמו למטה (כ"ג י"ז) כי
 לא נלמתי מפני חשך קודם שיבא חשך :

(4) בדי . בריחי : שאור . כלומר אל שערי שאל תרדנה (גי' ואחרים)
 התקוות הג"ל : אם . כאשר יחדו אני ותקותי כרד לעפר : נחת . כרד
 משרש שות . להוראת נחת שהוא תרנוס ירד :

יח .

(3) עד אנה תשיבון קנצי למלין . משך חמש שנים נתקשיתי בפסוק זה ולא
 נתקררה דעתי בכל מה שראיתי בו במפרשי עמנו ושלא מבני עמנו .
 גם פירושים רבים חדשנו בו אני ותלמידי ולא שקטה רוחי באחד מהם . ועתה
 (ב' שבט תר"ב) ראיתי כי במענה הקודם (י"ו) איוב אמר לחבריו שמעתי
 כאלה רבות מנחמי עמל כלכם . הקץ לדברי רוח או מה ימריך כי תענה .
 גם אנכי כנס לדברה וגו' הנה חרף אותם ושחק אותם בלעג ובז . וי"ל כי
 בלדר בשמעו את אלה חרה אפו ואמר לחביריו עד אנה תגרמו שיאמר לכם
 איוב תשיבון קנצי למלין ? הלא כל זה מפני שאתם מדברים בלא דעת ובלא
 חבונה . לכן ראוי לכם להתבונן ולשים לבבכם קודם שתדברו . תבינו ואחר
 נדבר . ועתה כ' באב תר"ז ג"ל שאין לורך להוסיף מלות בפסוק וי"ל כי
 אחר שסיים איוב מענהו נשאלו חבריו כשעה חדה כאלמים בלי דעת מה יענו.
 ואז בלדר הוכיחם ואמר להם עד מתי תשימו קץ לדבריכם ? התבוננו מה
 שיש בו די . אבל סוף סוף ראוי לנו שנדבר ולא נניח לאיוב שידבר גבוהה
 גבוהה :

איוב יט בא כב לב לג לט

יט .

- (כ) בעור שני . אחי כל כך רזה . שהייתי יכול לעבור ולהמלט בעור שני והיא נזממה . כאלו תאמר בקופא דמחטא :
- (כח) בי . בו : תרגום ושאר קדמונים וכ"י הרבה :
- (כט) שדין . נכתב ביו"ד והוא כמו שדי אלא שהוא לי רבים . וקריאתו שדין לי רבים כמו אלהים . וכן אחי הוא בארמי אדין . וכן חזי שדי עקרט חזין שדין :

כא .

- (ה) והשמו . הנכון שהוא הפעל (כדעת ר' יונה) כי בהפעיל אינו אלא יוצא ואם הוא הפעל הלווי כמו רדה והשכבה . והוא לוי במקום עתיד ככל לוי שלפניו לוי כמו דרשוני וחיו (עמוס ה' ד'). —
- (י) שור . נאמר לזכר ולנקבה עיין משתדל דברים י"ד :

כב .

- (כ) קימנו . רש"י ותרגום עושים קימנו לי נסתרים :

כד .

- (כד) רמו . ל"ל רמו וכן בתרגום אוריכו :

לב .

- (כז) בני אוהב גר מפרש כמעט ישאני עושני כמעט אחי מת (אם לא אדבר) כמעט יקחני האל וכדברי רש"י יסלקני מן העולם :

לג .

- (ז) להסיר אדם מעשהו . אדם תמנעה ע' ירמיה כ"ג י"ד :

לט .

- (כא) יחפרו . רגליו (רמב"ן) :

רו

איוב מב

מב.

(טו) ויתן להם אביהם נחלה בתוך אחיהם. לא ראה שמלכנה רחוק
ממנו. אבל השארינה בביתו עם אחיהם ועל ידי שהיו יפות ועשירות
לא חסרו אנשים חשובים שגתרו לקחתן בתנאי זה לנאת ממשפחתם ולבא לדור
אלל איוב (א' אב תרי"א):
